

Fritz Oszkár.

A brassói fekete templom.

A középkori építészet legnagyobb szabású és legnagyobb méretű magyarországi emléke a brassói evangélikus főtemplom az úgynevezett fekete templom.

Ezen műemlék nagy érdekessége mellett azonban műtörténeti szempontból is nagy fontossággal bír, mivel a nyugati kultúrának a középkorban élesen meghatározott földrajzi határvonalán kelet felé markáns határkövet képez.

A középkorban a nyugati kultúra, melynek súlypontja Franciaországban volt, Európában a szélrózsa minden irányában terjedt. Elterjedésének valamint helybeni létezésének maradéklékei mindenütt szelleméből eredő nagyarányú építkezésének mommentális maradványai. Ameddig a középkorban a nyugati kultúra, melynek főtényezője az egyház volt, elterjedt, ott ma mindenütt a középkori nyugati építészeti irányoknak emlékeit találjuk. Határát képezték ezen területnek északon a skandináv népek, nyugat felé az Óceán vize, dél felé a Földközi-tenger, kelet felé pedig Lengyelország és Magyarország. Ezen határokon belül és pedig csakis ezen határokon belül találjuk tehát a középkori építészet emlékeit.

Észak-déli irányban, mondhatjuk a Lappföldtől Gibraltárig vagy Sicília déli csúcsáig találunk középkori azaz román- és gót-stíli emlékeket, nyugat-keleti irányban pedig Írország nyugati partjaitól egészen Brassóig. Kelet felé tovább haladva sem román, sem gót emléket nem találunk. Míg a kultúra ezen terjedését észak, nyugat és dél felé természetes határok zárják körül és állották útját, addig kelet felé a bizanci eszmékkel találta magát szemben.

A brassói fekete templom késői gót csarnok templom. Délnyugati sarkában hatalmas erőteljes arányokkal bíró torony emelkedik. Ugyanily torony alsó részét találjuk az északnyugati sarkon is, az azonban csak a hajó magasságát éri el, nem épült ki, mint azt a gót templomokon gyakran látjuk.

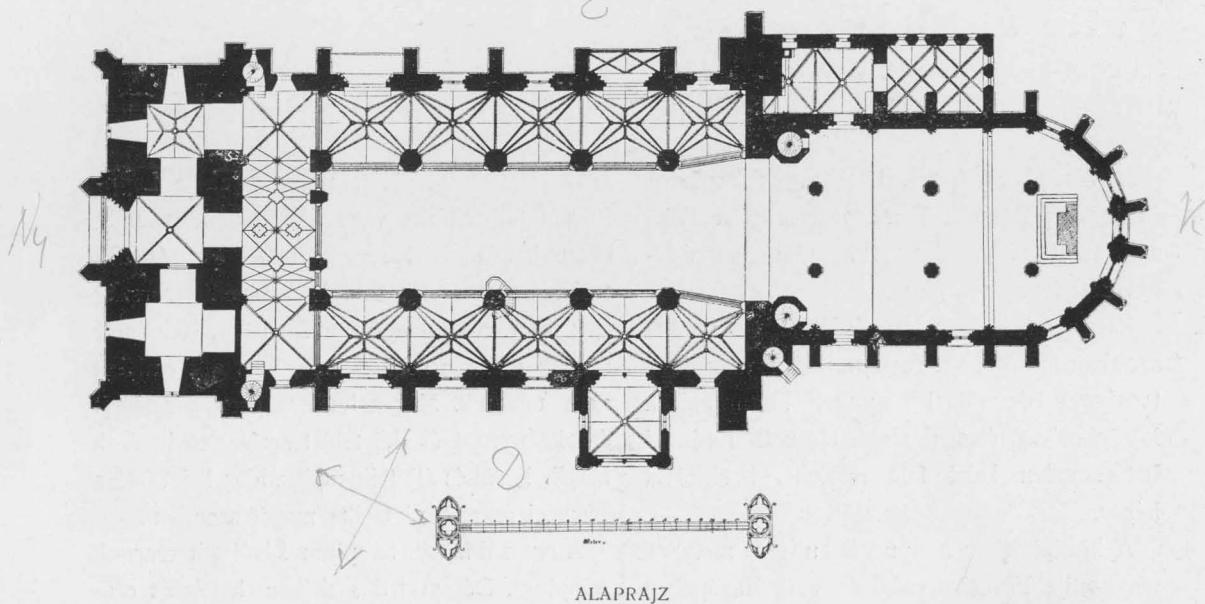
A templom építése történetéből nagyon keveset tudunk. A hagyomány az építést a XIII. századba teszi. Régi írásokban említés van téve, hogy 1410-ben nagyobb adományok tétettek a templom építkezésére. A vatikáni könyvtárban egy feljegyzésre akadtak, mely ezen templomról azt mondja, hogy 1423-ban még befejezve nem volt. A mai templom helyén, ezt megelőzőleg egy régebbi való-

színűleg átmenetkorabeli templom állott vagy legalább is épült. Ezen régebbi templom egyes részei úgylátszik több helyen a jelenlegi épületbe be lettek építve, különösen a nyugati részen enged erre következtetni a két torony túlságosan vastag falazata, mely a támpilléreket teljesen fölöslegessé teszi; a tornyok egymáshoz való szoros elhelyezése, mely a nagyszabású széles hajóval összhangban nincsen; azután a tornyok alsó részeiben a templom felé nyíló félköríves ajtók alakjai.

Az építkezés anyaga sötétszürke homokkő, mely sajnálatosan nem bírt elegendő ellent-

nem épült a többivel egyidőben és egy egységes terv szerint, hanem az régebbi időből való.

A hajónak a tornyokhoz való csatlakozásánál a déli és északi oldalon keskeny lépcső-tornyok vannak elhelyezve, melyeken keresztül feljutni az emporák és a tornyok felső emeleire. Ugyanily lépcsőtorny van a déli oldalon a szentély csatlakozásánál. A szentély belsejében és az emporákra vezető két csigalépcső a mult század hatvanas éveiben épültek, mert a meglevő három lépcső az emporák tágas méreteihez képest szűkek voltak, nagy

állóképességgel a vidék zord éghajlatának. Különösen a déli és a nyugati oldalon nyilvánvalóan a nagy hőmérsékleti különbségek következtében az exponáltabb faragások nagy rongálást mutatnak.

Az alaprajzon első pillanatra szembeütő a nyugati rész és a torony alsó részeinek túlságosan erőteljes falazata. A tornyok alsó részeiben a fal $3\frac{1}{2}$ méter vastag. Összehasonlítva ezen részt a templom többi részeivel, hol a nagyszabású és merész konstrukció igen kimért pillérekkel és takarékos falmennyiségekkel van megszerkesztve, nyilvánvaló, hogy ezen rész

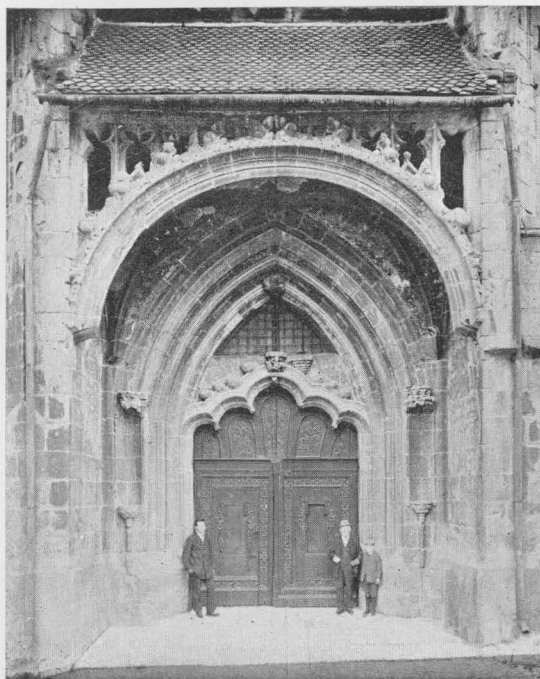
ünnepek alkalmával a szükségletnek nem feleltek meg.

A hosszahajó öt-öt nyolcszögletes pillérrel három hajóra oszlik, úgy hogy a mellékhajók szélessége a főhajóéhoz úgy viszonylik, mint 3:5-höz. A déli oldal szakaszához négyzetes alaprajzú előcsarnok csatlakozik.

A szentély nincsen egységes és szerves összefüggésben a hosszahajóval, annál még merészebb szerkezetet mutat. Hat pillérrel szintén három hajóra oszlik. Sok rokonságot mutat a szászsebesi templom szentélyével. A pillérek rendkívüli karcsúságukkal tűnnek ki, elrendezésük

HOMLOKZAT

ÉSZAKI KAPU

csak minden második támszerkezetnek megfelelően fordulnak elő és a szentély zárásával semmi vonatkozást nem mutatnak, arra engednek következtetni, hogy nem azonosak az eredeti terv támasztóival és nézetem szerint teljes tömegükben későbbi időkből valók. A szentély hétoldalú polygonális lezárással bír, az egyes oldalak váltakozva szélesebbek és keskenyebbek. Tehát nem képezik a szabályos tizenhatszög vagy tizenhatszög felét. A főhajó rendes íveinél szélesebb diadalívvel nyílik a szentélybe, mely utólag nagy méretű megerősítést nyert.

A sekrestye két részből áll és a gót építészet legkésőbbi alkotása.

A templom 88·9 m. hosszú 37·7 m. széles. A szentély 30·5 m. hosszú és 16·5 m. széles. Az oldalfal magassága 21 m., a tetőgerincé 42 m., a torony magassága 65 m.

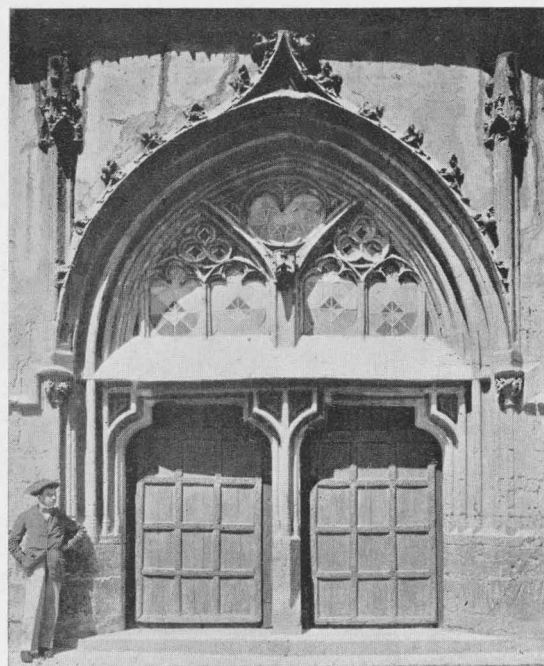
A templomnak határozottan a külső kiépítése az érdekesebb és tanulságosabb.

A tornyok négy sarkait támpillérek erősítik, melyen fiálékkal felfelé gyöngülnek

és jelenleg a templom főpárkánya magasságában nyernek befejezést.

A délnyugati torony ötemeletes osztást mutat, melyből három a templom főpárkánya alatti részre esik, kettő pedig a tetőzetten túl emelkedik. A legalsó rész egyszerű síma falazatot mutat egy-egy ablakkal, az első és második egy mesteri kompozíciót képező hosszú ablakkal van összekapcsolva.

A második emelet körüljáróval fejeződik be; mely körüljáró ebben a magasságban négyes körelyekből (vierpass) álló körácsdíszes korlátjával körül az egész templom körül van vezetve. Ezen körüljáró eredetileg szabad volt, most a nagy nyeregtető átfedi. A korlát alatt látjuk még a körüljárón összegyülemelő víz elvezetésére szolgáló vízköpőket. A templom a XVII. század végén 1689-ben az egész várost elpusztító tűzvész alkalmával nagy kárt szenvedett; leégett az egész tető és bedőltek az összes boltozatok. Ezen tűzvész utáni helyreállítás alkalmával nyerte a templom ezt a tetőt, mely a körüljárót is átfogja és a templomnak ez-

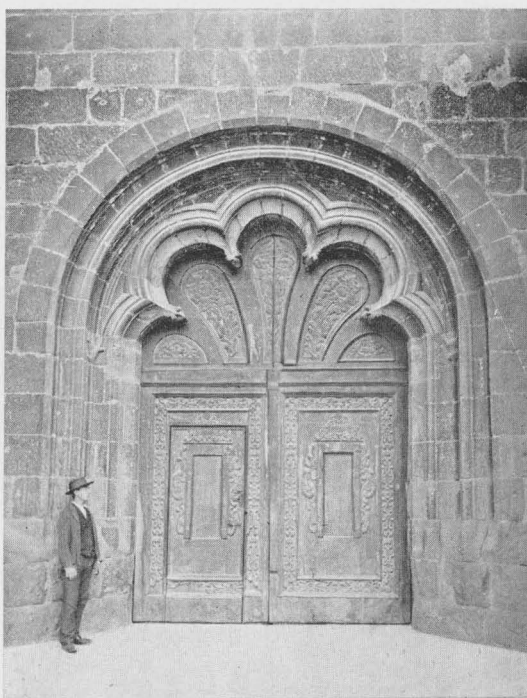
DÉLI ELŐCSARNOK KAPUZATA

által az eredetitől eltérő nehézkes karaktert ad.

Azidőben fedték be valószínűleg a torony körüljáróját is. A körüljáró kilépő ajtainak íves záradékait most is ott látjuk a tetőzet felett kibújni. Valószínű, hogy a támpillérek itt még kimagasló végződésekkel bírtak, melyek a gazdagabb alsórész és az egyszerű felső között közvetítették az átmenetet. Az galleria eredeti alakjában szabad befejezésével nagyon érdekes része lehetett a toronynak.

A templom déli oldala mutatja részleteiben a legnagyobb pusztítást. A párkányok profiljai a felismerhetetlenségig kopottak. A fiálék gazdag krabba díszének sok helyt már nyoma nincsen, a keresztrózsák hiányzanak, a vízköpők le vannak törve. Egészen jelenleg a pusztulásnak és rongálás kellemetlen képét adja, mely a legsürgősebb helyreállítást kívánja.

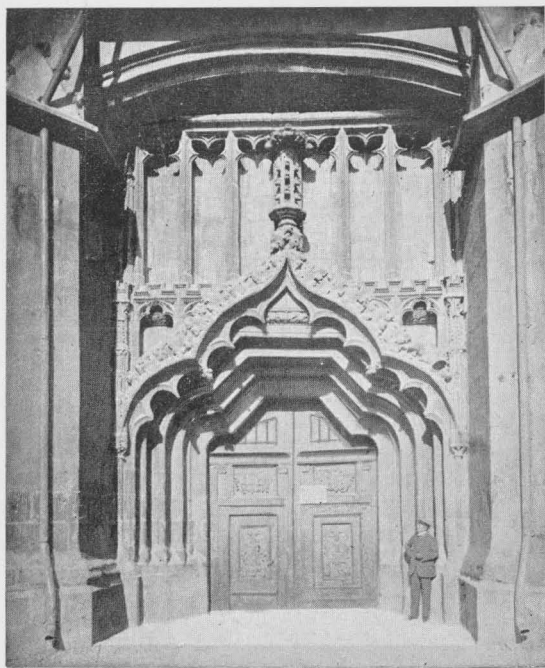
A nagy torony és ezen pillér közötti rész öt támpillérral hat részre oszlik, melyek közül a két szélső keskenyebb, a négy középső

ÉSZAKI KISEBB KAPUZAT

szélesebb. A keskeny részek eredetileg ablakok nélkül voltak gondolván és felépítve, utólag azonban, de még a gót építészet idejében törtek bele ablakot a meglevő falba, mutatja ezt, hogy felső záródásuk nem is bír boltívvvel, hanem a nyílás úgy van belevágva a vízszintes rétegekbe és míg a széles ablakok gazdagon tagozott oldallal bírnak, addig az itt símára van faragva. A négy szélesebb szakasz két szélsőjében egy-egy kapu van, a déli kapu elé előcsarnok épült. Az ablakok általában nagyon keskenyek, főlegesen sok falrészt hagynak meg a támpillérek között és így annak, a gót építészet szellemével ellenkezően még túlságosan nagy konstruktív jelleget adnak.

A szentélyben már csak minden második szakasz bír ablakkal; osztásai és tagozatai karcsúbbak mint a hajóé, miáltal jellegben közelebb áll a nyugat késő gót emlékeihez. A támpillérek itt más alakítást mutatnak mint a hosszahajó oldalában. Nehézkes és

NYUGOTI KAPUZAT

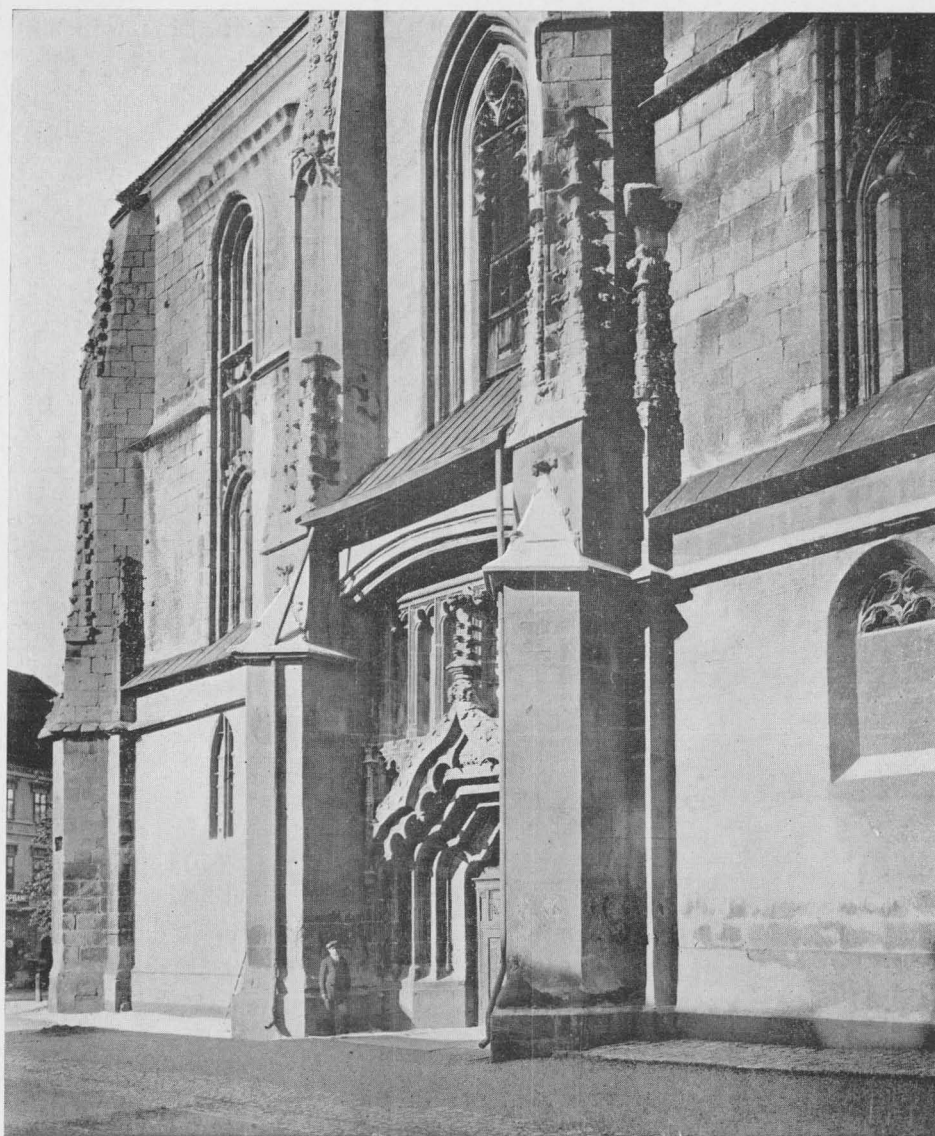
ÉSZAKI OLDAL

Peló

erőteljes lábazatból könnyedén emelkednek a magasba. Magasságuk közepén a harmadik szakaszban egy-egy szent szobra van elhelyezve konzolszerű kövön, baldachin lefedéssel. Az ablakok itt meg vannak még régi alakjukban, míg a hosszhajóban a később beiktatott empórák azokat kettészelik. Gazdagon tagozott oldallal más és más mérvű alakítást mutatnak. Rendkívül érdekesek a támpillérek befejezései, fiálék gazdag és dekoratív ala-

kításai. Az egyes támpillértől jobbra a főpárkány alatt aszimmetrikusan egy-egy vízköpőt látunk minden dekoratív alakot nélkülözve nyers négyszögletes alakításban. Eredeti rendeltetésük hiján vannak, mert itt is átfogja a nagy nyeregtető a felső körüljárót. A szentély tetőzete alacsonyabb mint a főhajóé és a polygonális lezárás felett kontyot képez.

A szentély északi oldalához van hozzáépítve a sekrestye, mely két részből áll, egy emeletes

NYUGATI OLDAL

és egy földszintes részből. A mit a sekrestyéből kívülről látunk, mind a XVIII. századból való, vizsgálódásaim eredményeképpen megállapíthatam azonban, hogy az emeletes rész alsó helyiségének belseje egyidőben épült a templommal. Szembetűnően igazolja ez állítást az a körülmény, hogy a szentély három első északi szakaszában ablak nincsen és hogy az első támpillér teljesen hiányzik; annak csak felső végződése van meg. Hogy a jelenlegi falak később épültek hozzá, világosan látjuk a csat-

lakozásnál, hol a támpillérek eredeti alakításukban meg vannak a falban. Az északi oldal beosztása természetesen ugyanaz mint a délié. A részletek azonban mások. A támpillérek két-félék, alsó részükben azonosak, de már a második választópárkánytól kezdve egyszerűbb nehézkesebb kiképzést mutatnak. Nem végződnek keresztrózsákban, hanem ülőszobrok koronázzák. Ez északi oldalon vannak a templom legszebb kapuzatai. Az északi torony, mely jelenlegi alakjában tulajdonképpen nem is az,

SZENTÉLY

sok finom részletalakítással ékeskedik. A keskeny, hosszú toronyablak itt bír a leggazdagabb tagozással, figurális díszszel, mely azonban sajnos, úgyszólván teljesen elpusztult. Felső részében annyi habozást és zavaros elrendezést mutat, hogy a kutató könnyen találhatja meg ezekben további építése beszüntetésének közvetlen okát. A lépcsőtornyot itt koronázza a körüljáró mérnök-korlátja, mi a déli oldalon nincsen meg; de már a párkány összeütközésbe jön egy fiálé keresztrózsájával és a kőfaragó kénytelen volt a párkányt egyszerűen elhagyni, hogy a fiálé befejezést nyerhessen, a keresztrózsza azonban nem fért el még sem. Ezen részeket úglátszik nem tervszerint, hanem közvetlen a helyszínen faragták. A mérnök-korlát négyes körelydíszei a lépcsőtornyon nem férték el teljes méretben, miért azokat elnyomórítva faragták. A körül-

járót erkélyszerűen akarták ki képezni, de a párkány körülvézetését nem oldották meg. Ezen torony, valamint a két torony közötti rész, laposan ereszkedő tetővel van fedve.

A nyugati főkapun belépve, áthaladva a két torony közötti előcsarnokon, a zenekórus alatti boltozat alól kilépve, megkapó a templom perspektívája és monumentális, tágas, térhatása. Szemügyre véve azonban jobban az egyes részeket, meglepődve látjuk, hogy ezen középkori, tisztán gót külsejű templom belsejéből úgyszólván teljesen kipusztult a gót stílus. A felépítés eszméje gót, de már a keresztülvitele nem az, a díszítő formák alakítása pedig első pillanatra valóságos rejtvényt képez. Rövid kutatás mutatja, hogy az eredeti középkori emlékből itt csak a hatá-

roló falak vannak meg, minden egyéb rész későbbi időből való.

A templomot mint említettem, 1689-ben tűz pusztította és valószínű, hogy ez alkalommal pusztult el e a templom úgyannyira, hogy csak a pusza falai maradtak meg.

A XVII. század első tizedében láttak hozzá azután a helyreállításhoz. Ezen helyreállítási munkálatokon két irányzatot különböztethetünk meg, mely kétféle irányzat nyilvánvalóan más és más mester munkáját jellemzi. Az egyik tiszta barok, a másik pedig olyan barok, mely gót akarna lenni. Mindenesetre sokkal szerencsésebb megmegoldáshoz vezetett az első.

A helyreállításnál tehát csakis a külső határfalak maradtak meg és mindent, ami azokon belül esett, újból építettek. Innen van az, hogy belsően is a külső fal mentén levő tagozatok

még az eredeti gót formákat mutatják. A régi pilléreket, melyek valószínűleg a falpilléreken még látható tagozással bírtak, lebontották, egészen új pilléreket építettek és ezekre támaszkodva boltozták a templomot; ezen munkálatok, a körülményekhez képest amennyiben a konstrukció engedte, tisztán barokk szellemben készültek. A másik része ezen munkálatoknak az empóra beillesztése, az itt érvényesülő felfogás arra enged következtetni, hogy ez az előbbi-től függetlenül és más időben történt.

A templomban eredetileg empóra nem volt; annak létesítése megkívánta az ablakok részbeni befalazását. Az empórák boltozatainál a mester a templom régi részein észlelt gót formákat akarta utánózni. A pilléreket összekapcsoló íveket, melyek különben a félkörnél is nyomottabbak, a főhajó felé figurális és gazdag ornamentális díszítéssel látta el. A vállkövek oroszlánokat, sárkányokat, angyalokat vagy barokk kartusokat ábrázolnak. Az ívek két oldalán fiálék emelkednek ki, melyek egész törzse csak pár centiméter széles, míg a csúcsos növényzettel díszes sisakrésze, annak talán négyeszerese.

Az íveket számárhátban végződő barokkos gömbölydedségben faragott növénydíszes párkány követi, melyet akantuslevélből alakított kereszttrójsza koronáz.

A főhajó záradékmagassága 22 méter, a tetőgerincé pedig 42 méter. A fedélszék szerkezeti magassága 22 m. és négyemeletes osztást mutat.

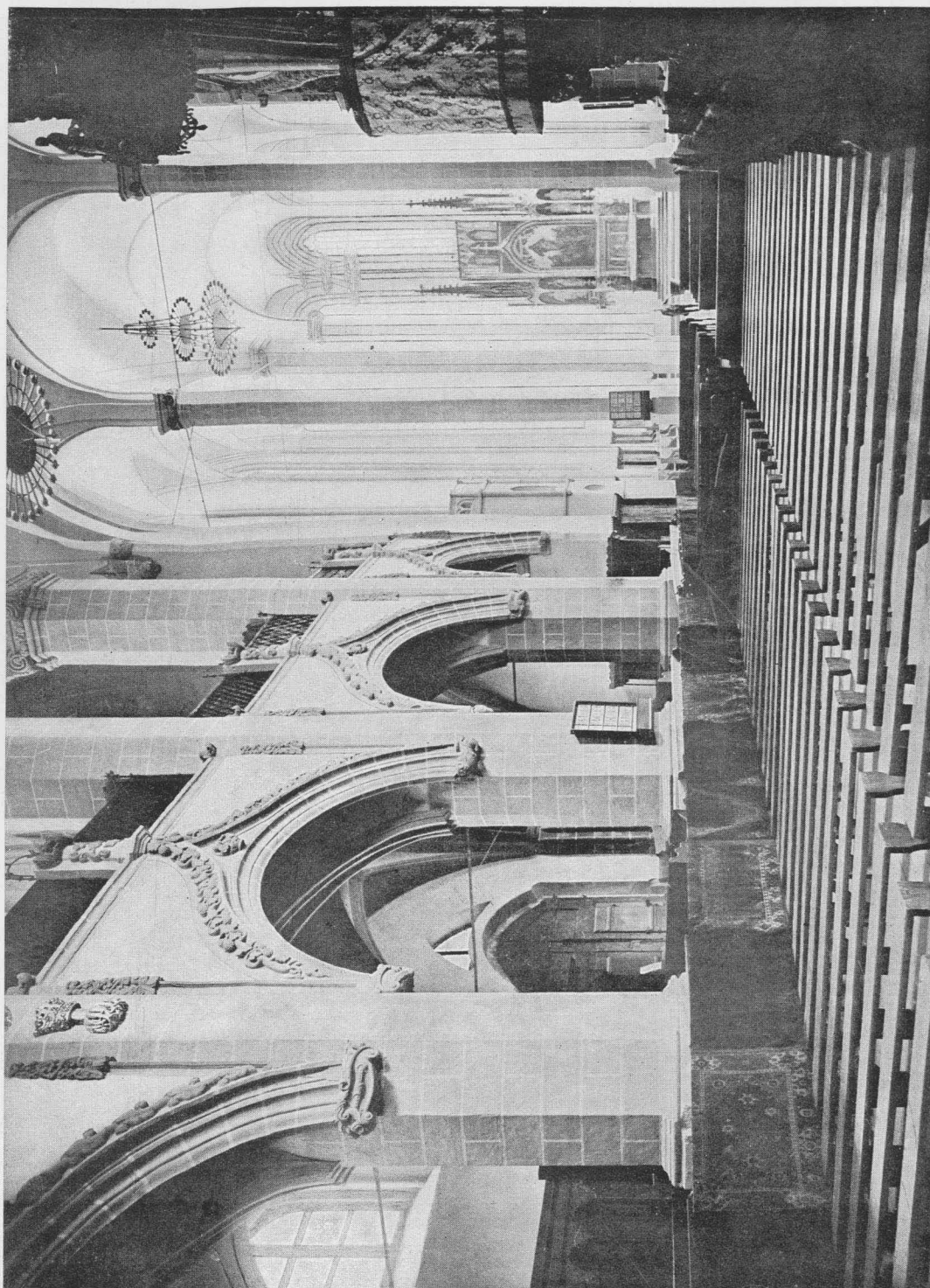

FŐHAJÓ

Az itt közölt fényképfelvételeim mutatják a templom gyönyörű formáit, de egyúttal az épület siralmas állapotját is. Nemcsak hogy elrongálódtak már a díszítő tagozatok és hiányoznak már az exponáltabb részletek, hanem szerkezeti, szilárdsági szempontból is az állapot a legaggasztóbb; fontos szerkezeti részeket képező kövek elmállottak, összetörtöttek vagy teljesen hiányzanak. Kíváncos lenne és remélem sikerülni is fog a Műemlékek Országos Bizottságának mielőbb azokat a pénzösszegeket megszereznie, melylyel a már megkezdett biztosítási és helyreállítási munkálatokat teljesen befejezheti és így az ország ezen kiváló műemlékét a végleges pusztulástól megmenteni.

□ □

□ □

FŐHAJÓ

Árkay Aladár.

Bírák és ügyészek telepe.

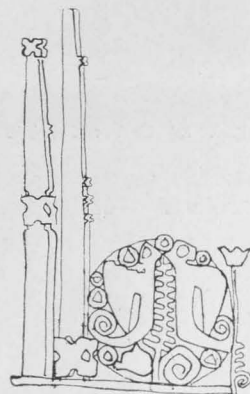
A Déli vasút pályaháza szomszédságában, a Kis-Svábhegy déli lejtőjén, ott, ahol egy esztendővel ezelőtt még járhatatlan dűlőutak választották el a Kékgolyó-utcat a város lakott részétől, néhány hónap alatt festői csoportosítású, színes változatoságával meglepő hatást keltő kis város keletkezett, makadámos utcákkal, vízvezetékekkel, csatornázással, villamos és gázvilágítással. Augusztus óta be is népesedett ez a mese módjára keletkezett gyönyörű kis kottage-telep, amelyen egyelőre 40 épület hirdeti a fővárosi lakáskérdés egyik megoldásának kitűnően sikerült és mindenképpen utánzásra méltó módját. Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület által alkotott családi-háztelepről van szó.

Az 1910. évben kezdeményezték azt az egyesület elnöke és főtitkára: Grecksák és dr. Márkus Dezső kúriai bírák. Az egyesület törekvéseit példás előzékenységgel támogatta a Pesti Hazai Takarékpénztár és a Magyar Jelzáloghitelbank. E két pénzintézet legfőbb vezetői — méltányolva az egyesület önzetlen, de nagy horderejű szociális törekvéseit — a lehető legkedvezőbb feltételek engedélyezésével mozdították elő a pompás telep létrejöttét,

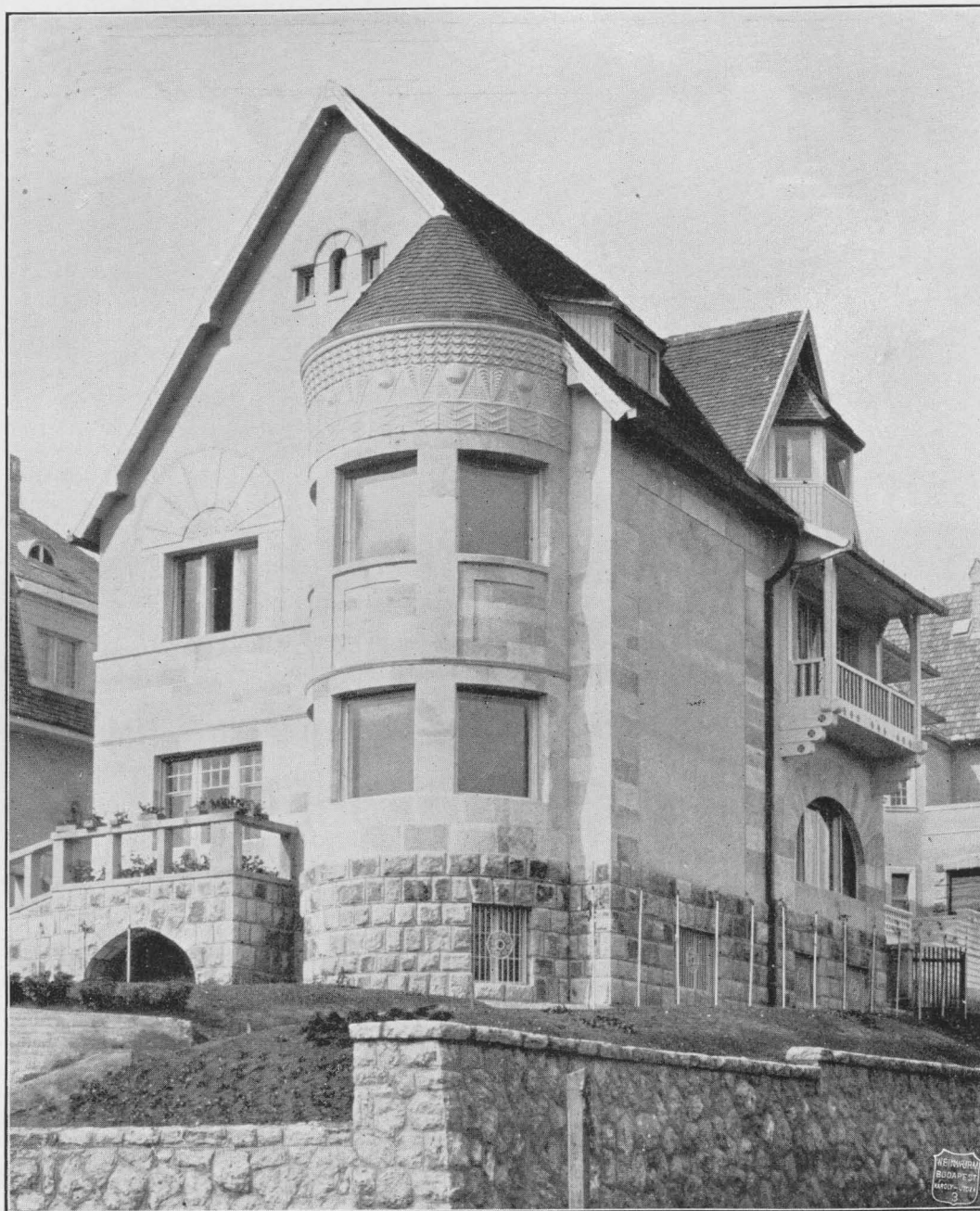
anélkül, hogy a társulás vagy szövetség, kezesség vagy egyetemlegesség bármilyen alakja vált volna szükségessé az egyes telektulajdonosok részéről, hanem csupán első helyű kölcsönökkel sikerült az egyes épületeknek külön-külön való finanszírozása. A székesfőváros polgármestere és műszaki osztálya is dicséretes előzékenységgel támogatták az egyesület úttörő munkáját, a közmunkatanács pedig a parcellázás megkönnyítésével is segített megoldani azt a nehéz feladatot, hogy intelligens családok jutottak igen kedvező feltételekkel kies fekvésű, egészséges vidéken, de mégis a főváros belső területén saját otthonhoz, annak minden anyagi előnyével,

egészségi, esztétikai és erkölcsi áldásával. A 10.000 négyzetes terület két részből, az alsó- és felső-telepből áll. Kettőjük között egy megszerzhetetlen idegen telek terül el.

Az alsó-telep a Kékgolyó-utcánál

ÁRKAY ALADÁR

BIRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELFPE

DR. RÁTH-VÉGH ISTVÁN HÁZA

ÁRKAY ALADÁR

BÍRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

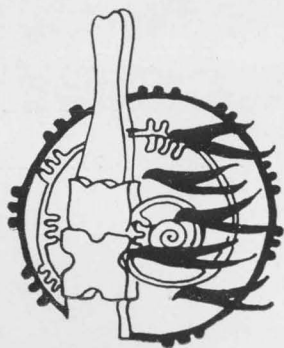
DR. BERGER DEZSŐ HÁZA

ÁRKAY ALADÁR

BÍRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

DR. JAKABFALVAY ZOLTÁN HÁZA

ÁRKAY ALADÁR

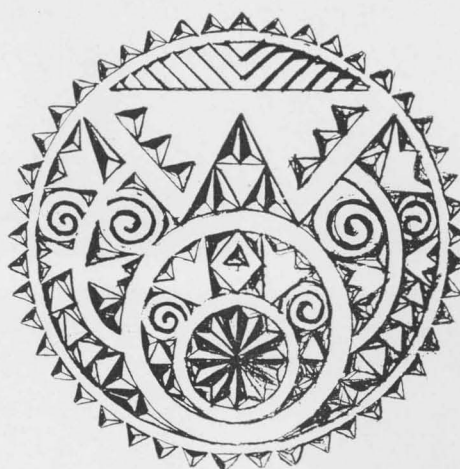
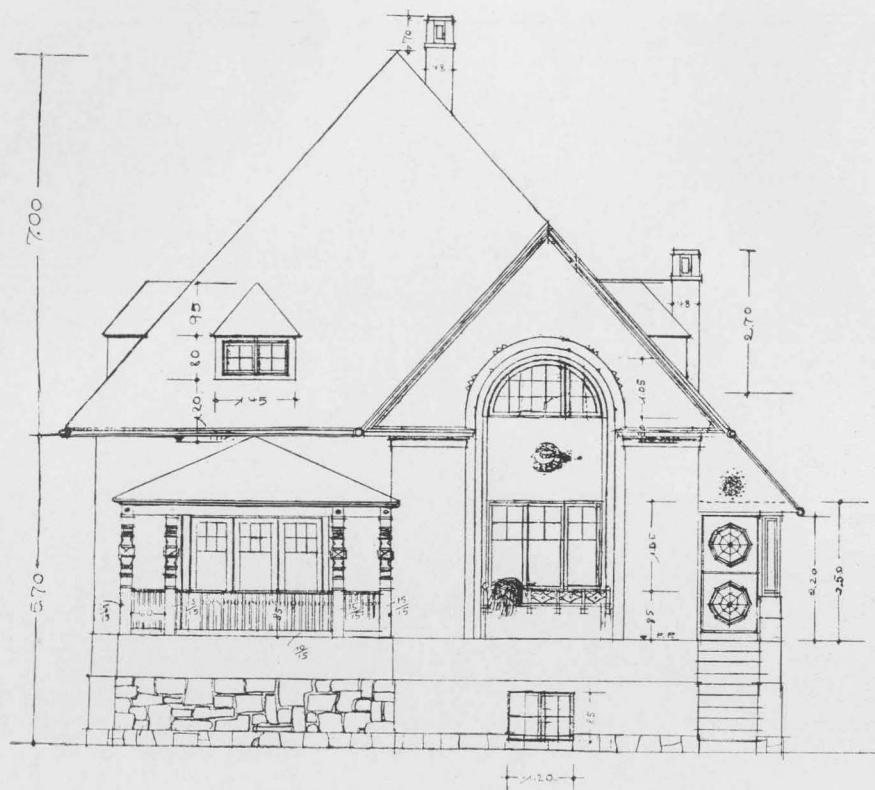

BÍRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

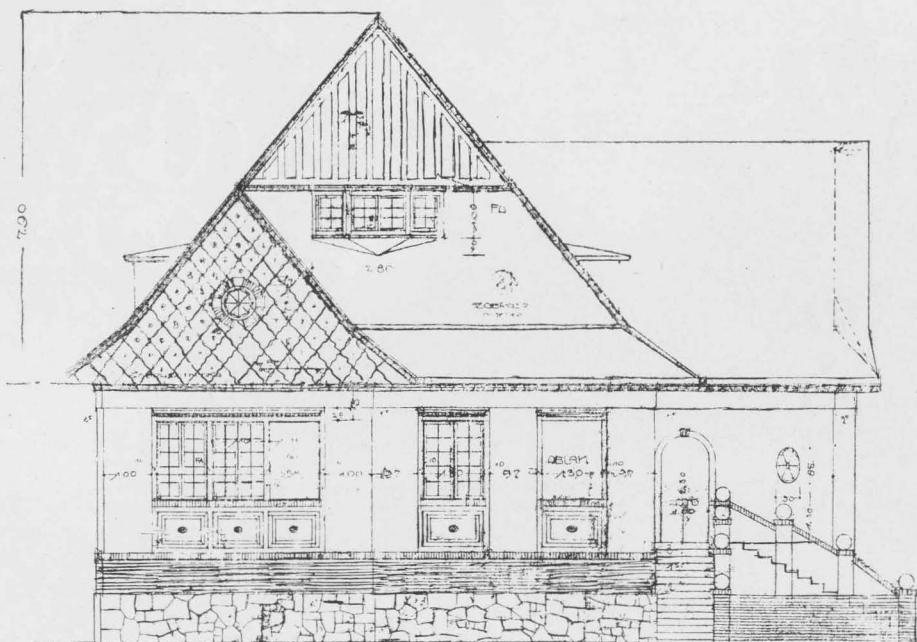
DR. GÉCZY IMRE HÁZA

ÁRKAY ALADÁR

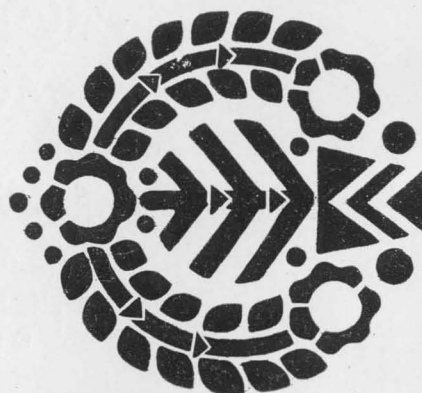
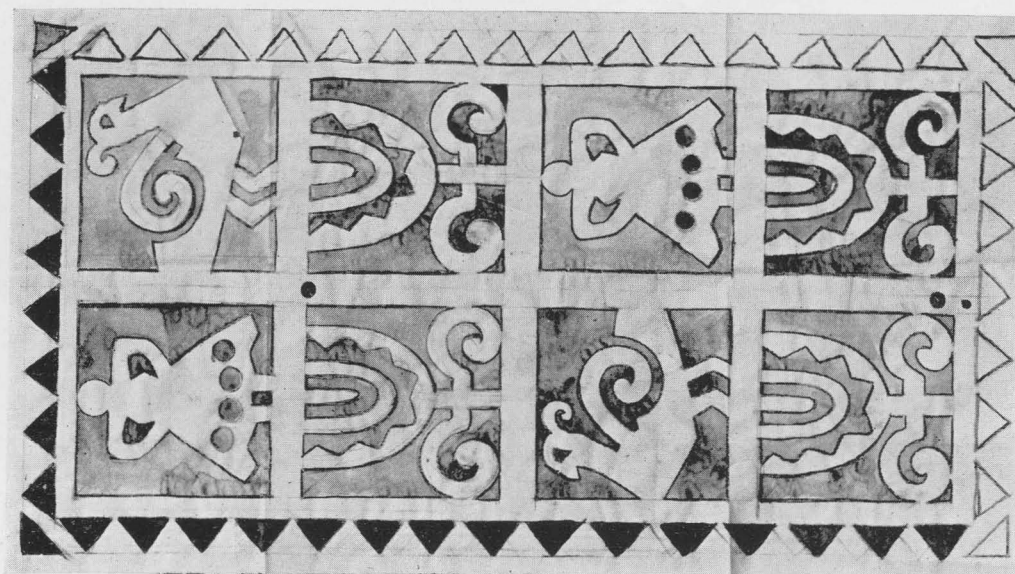
ÁRKAY ALADÁR

BÍRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

DR. NAGY GÉZA HÁZA

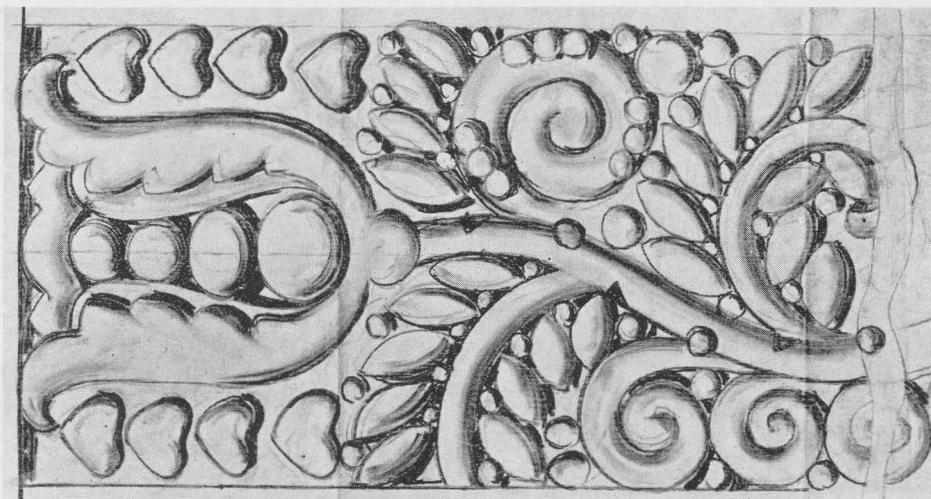
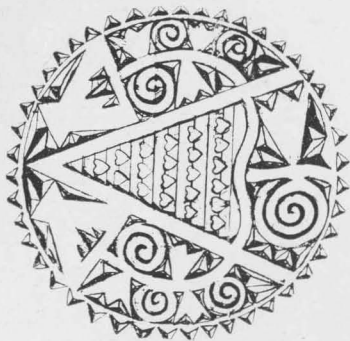
ÁRKAY ALADÁR

BÍRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

RÉSZLETEK

ÁRKAY ALADÁR

BÍRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

RÉSZLETEK

ÁRKAY ALADÁR

BÍRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

STIENE JÁNOS HÁZA

ÁRKAY ALADÁR

BIRÁK ÉS ÜGYÉSZEK HÁZA

DR. DOBOVICS VIKTOR HÁZA

ÁRKAY ALADÁR

BIRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

DR. MAKAI DEZSŐ HÁZA

ÁRKAY ALADÁR

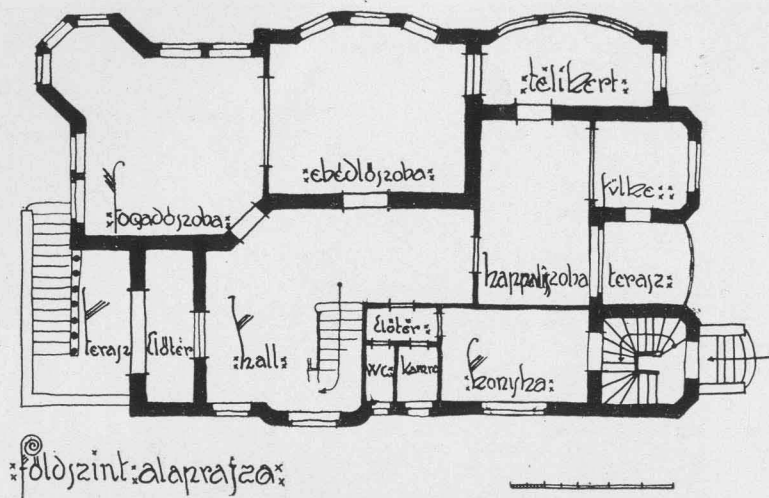

BIRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

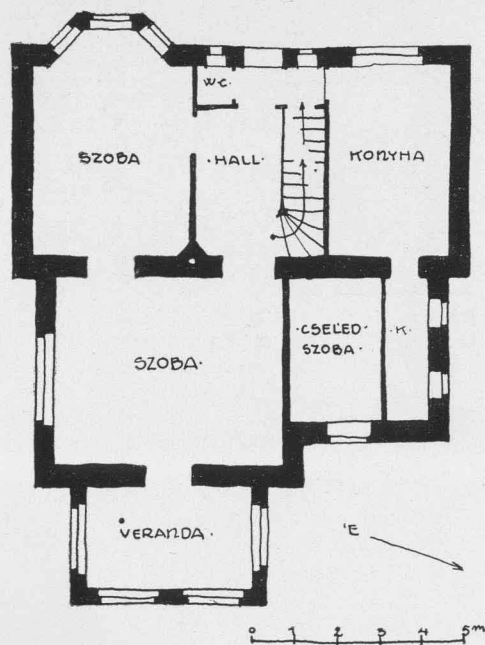
DR. TÓTH GÁSPÁRNÉ HÁZA

A fényképeket Bíró Pál készítette

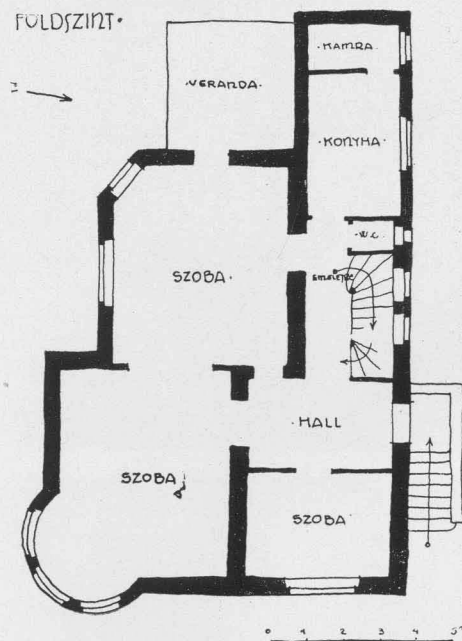
ÁRKAY ALADÁR

FÖLDSZINT

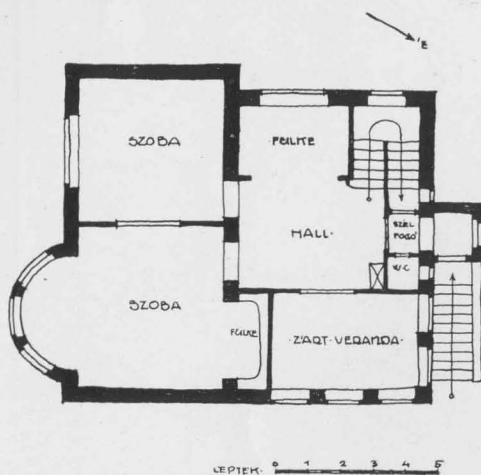
FÖLDSZINT

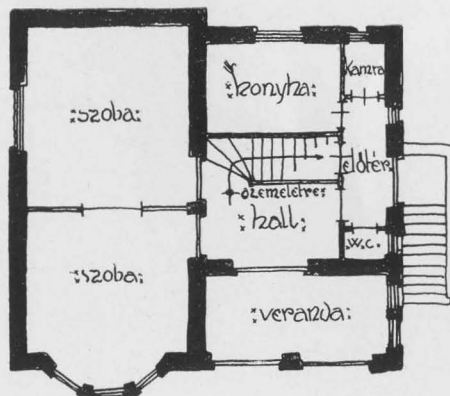
BIRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

ALAPRAJZOK

FÖLDSZINT

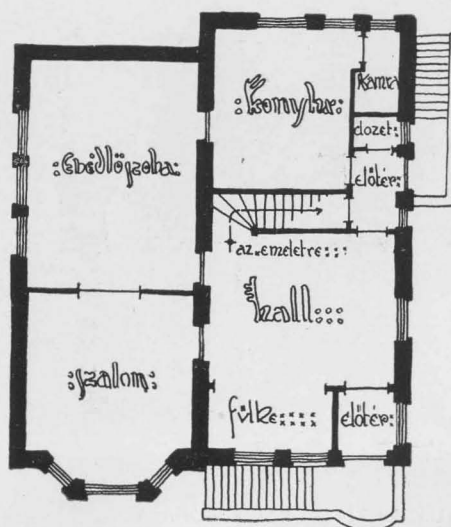
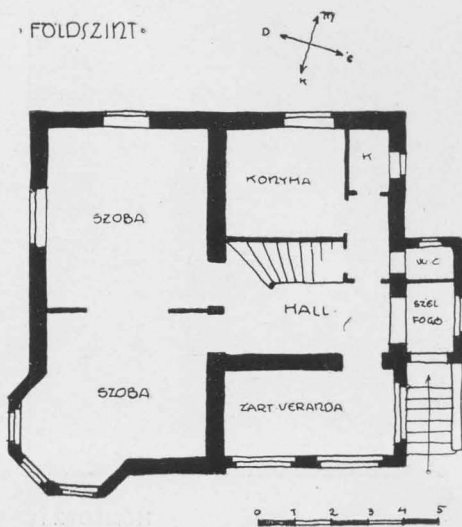

ÁRKAY ALADÁR

Földszint alaprajza: 0 1m 2m 3m 4m 5m

FÖLDSZINT

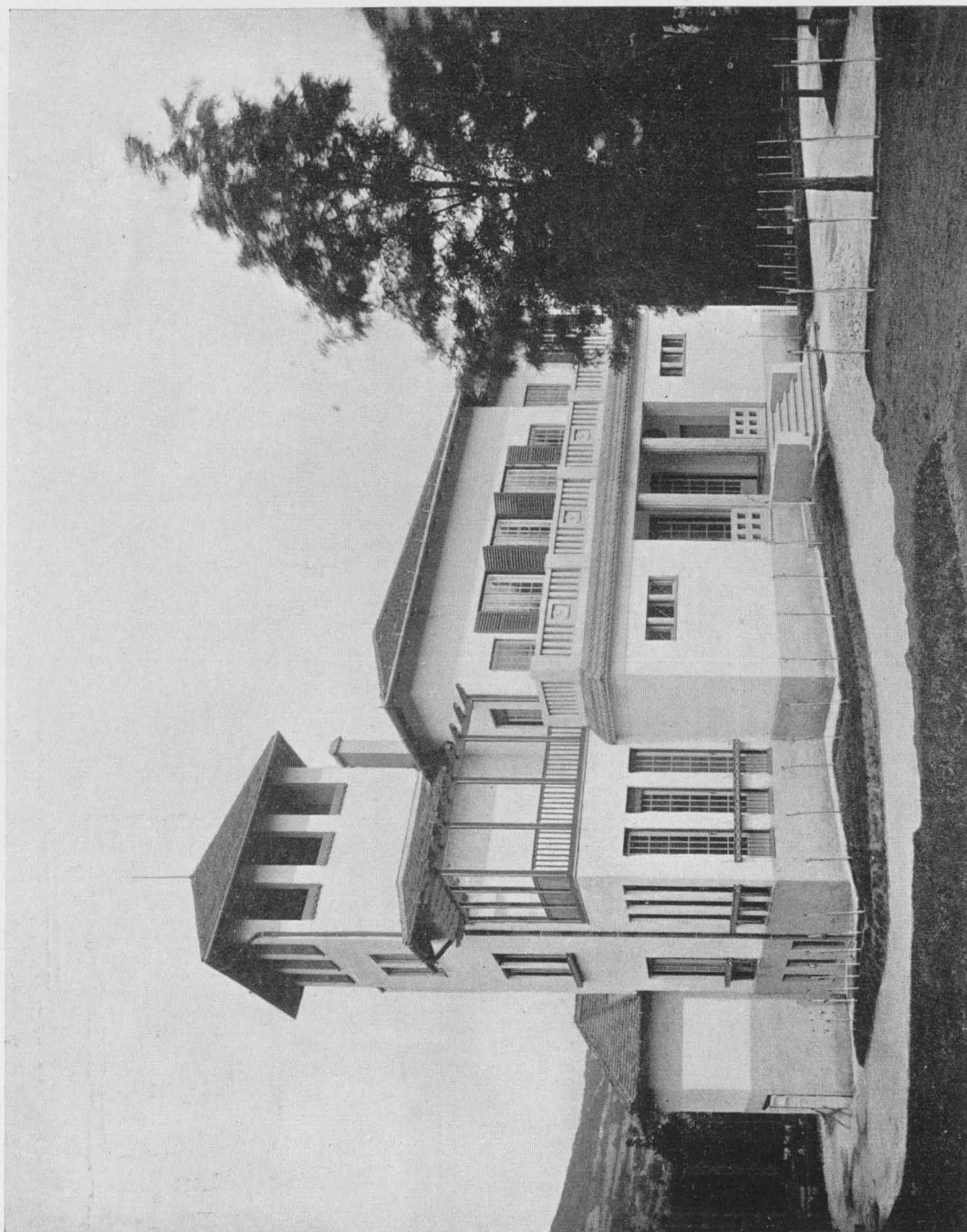

Földszint alaprajza: 0 1m 2m 3m 4m 5m

BÍRÁK ÉS ÜGYÉSZEK TELEPE

ALAPRAJZOK

JANSZKY BÉLA ÉS
SZIVESSY TIBOR

MÁRKUS EMILIA BUDAI LAKÓHÁZA

HOMLOKZAT

JANSZKY BÉLA ÉS
SZIVESSY TIBOR

MÁRKUS EMILIA BUDAI LAKÓHÁZA

HOMLOKZATRÉSZLET

JANSZKY BÉLA ÉS
SZIVESSY TIBOR

MÁRKUS EMILIA BUDAI LAKÓHÁZA

BEJÁRAT

JANSZKY BÉLA ÉS
SZIVESSY TIBOR

MÁRKUS EMILIA BUDAI LAKÓHÁZA

EBÉDLŐ

JANSZKY BÉLA ÉS
SZIVESSY TIBOR

MÁRKUS EMILIA BUDAI LAKÓHÁZA

HALL

kezdődik 15 darab, jobbára 300 négyszög-
ölestelekből áll. A felsőtelepen 31, nagyobb-
részt 150 öles parcella van.

Árkaý Aladár mőépítész tervei és vezetése mellett így harminchét, túlnyomó részben emeletes villa (Makay közigazgatási bíró, Túry és Márkus közigazgatási bírák, Lauffer, Szekeres táblabírók, Zelenka, Berger, Ráth-Végh, Petz, Mándi, Tóth, Makay törvényszéki és járásbírák, Aranitzky kir. ügyész stb.), azonfelül 15 lakásból és 3 bolthelyiségből álló egyesületi bérház, amelyben bírák és ügyészek a normálisnál harminc százalékkal olcsóbban laknak, végül a vidéki bírák és ügyészek Budapestén tanuló 80 fia részére mintaszerűen felszerelt internátus. Az internátus minden helye már is megtelt és a tanév elején megkezdte áldásos működését. A belőle eredő jövedelem ingyenes és félingyenes helyek ellátására van szánva. Az intézet társalgó, étkező, játszó, könyvtár és olvasóhelyiségekkel, zene- és tornateremmel, kerti játszó és sportteleppel, napfürdő, zuhany, meleg és betegek részére való fürdőökkel bír, azonkívül magában foglalja az egyesület irodáit és tanácstermét.

Az építkezés 1911 augusztusban vette kezdetét, a villák első csoportja már 1912 májusában lett lakható, e többi ugyanaz év augusztusában és csak néhány pótlólag jelentkezett maradt novemberre.

Az internátus és bérház 1912 tavaszán kezdetett meg és előbbi már ugyanaz év augusztusában, a bérház pedig novemberben adatott át. Mint ezekből kitűnik, a rengeteg munkamennyiség abnormálisan rövid idő alatt lett végrehajtva.

Az egyesület részéről az adminisztratív munka Ráth-Végh István titkárnak jutott. Az egyes villák az elsőrangú kivitel és szolid, minden komforttal való ellátás ellenére felette olcsón készültek el.

Az összes épületek köbmétere mindenestől 23 korona 50 fillérbe került. Az egész telep építése körülbelül 2 millióra rúgott. A villák stílusa a sablonos típusrendszertől eltérően annyira változatos, hogy két egyforma nem akad köztük, külsejük pedig különféle vakolattechnikával, színes kivitellel, sgraffitóval, majolikával és egyéb művészi elemekkel, sőt itt-ott freskóval is díszes.

A telep utcáinak elnevezése a kegyelet lerovása a magyar bírói kar egyes kitűnőségei iránt; az utcai jelzőtáblákon Csemegi Károly, Karap Ferenc, Tóth Lőrinc, Ráth György, Székács Ferenc nevei olvashatók. A Bírói és Ügyészi Egyesület budapesti osztálya, mely a gyönyörű alkotást megtekintette, elragadtatva szemlélte a kollégiálitás és szociális érzés sugalta tervnek nagysikerű megvalósulását.

Dr. Márkus Dezső.

A nagybecskereki színház tervpályázatán 20 pályamű közül az I. díjat (megbízás) *Földes Ede* és *Scheiber Miklós*, a II. (2500 k.) *Reich József*, a III. (1500 k.) *Lechner Lóránd*, a IV. (1000 k.) díjat *Spiegel Frigyes* és ifj. *Englerth Károly* nyerte; megvették *Wannenmacher Fábián* és *Miklós Ede* tervét. — A temesvári bankpalota terveire 101 mű érkezett. — A besztercebányai erdőigazgatósági épület tervpályázatán a díjazott terveken kívül a kincstár megvásárolta *Bobula János*, *Miakits* és *Szabó, Reisz Zoltán*, valamint *Hajós* és *Villányi* tervét; megdicsértak a W., Urpin alján a VI. Béla jelíges terveket.

Tervpályázati határidők.

Ápr. 1. Miskolc város: Kossuth-szobor terve (36000—40000 K).

ápr. 7. Nagyrada község elölj. (Zala megye): körjegyzői lakás terve díj: 150 K.

ápr. 14. Orsz. Iparműv. Társ.: működvelő iparművészek számára tetszésszerű műnek terve; a díjak alku szerint.

ápr. 15. M. Építőművészek Szövetsége: Budapest új városházának elhelyezése és a nagy körútig terjedő városrész szabályozása. Díjak: 2000, 1200, 800 és 500 K.

ápr. 21. Orsz. Iparműv. Társ.: a hágai békepalotába egy monumentalis váza terve; díjak: 2.×500 és 3×300 k.

ápr. 30. Aradi róm. kath. templomépítő-bizottság: templomtervezés; építőköltség: 350.000 K; díjak: I. megbízás; II. 3000 K. III. 1500 K.

ápr. 30. Igazságügyminisztérium: törvénykező palota tervezése Nagykanizsán. Díjak: 2000, 1300 és 700 k. Építő költség: 500,000 k.

máj. 1. Péterréve község előlj.: városház terve; díjak: 800, 400 és 300 K.

máj. 1. Arad város: rendőri palota terve. (250.000 K). Díjak: 2×2000 K.

máj. 8. Budai izr. hitközség: templom és község-háza építése. Díjak: 3000, 2000 és 1000 K.

máj. 10. Erzsébet-émlék bizottsága: az émlék terve; díjak: 15.000, 10.000 és 6000 K.

jún. 1. Triesti Ált. Bizt. Társ. bérpalota terve (3,500.000 K); díjak: 10.000, 8000, 5000, 4500 és 3000 K.

júl. 1. Bolgár közm. min.: Szófiában építendő kulturpalota terve (20,000.000 fr.); díjak: 4000, 2500 és 1000 fr. (Nemzetközi pályázat).

júl. 1. Bolgár kormány: királyi palota és igazságügyi palota Szófiában; díjak: az elsőre 10.000, 7000, 4500 és 1250 fr., a másodikra 6000, 4000, 2500 és 1250 fr. (Nemzetközi tervpályázat).

HIRDETMÉNY.

Hivatkozással az 1912. évi 100718. számú rendelettemmel közzétett tervpályázati hirdetményre, felhívom mindazokat a pályázókat, akik **a besztercebányai m. kir. erdőigazgatósági székház** terveire pályáztak és sem pályadíjban nem részesültek, sem pedig művek meg nem vétetett, hogy az idézett hirdetményben foglaltakhoz képest pályatervüket a felbontatlan jelíges levéllel együtt f. hó 17-től számított 4 (négy) héten belül a vezetésem alatt álló minisztérium I. B. 4. ügyosztályában (V., Zoltán-utca 16., IV. em. 18. ajtó) mindenkor a hivatalos órák alatt átvenni szíveskedjenek. Az ezen határidőn túl át nem vett tervek megsemmisíttetnek.

Budapest, 1913. évi március hó 12-én.

M. Kir. földművelésügyi miniszter.